

ЧАСТОКОЛЕНКО

Ігор Павлович
igor.chst@gmail.com

канд.фіз.-мат. наук, доцент,
Інститут пожежної безпеки
ім. Героїв Чорнобиля
Національного університету
цивільного захисту України

УДК 658.153.014.1

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

THE MANAGEMENT OF CASH FLOWS IN THE ENTERPRISE

У статті проаналізовано сутність грошового потоку з позицій різних авторів та визначено види грошових потоків підприємства. Виконано аналіз основних показників, які свідчать про рівень управління грошовими потоками підприємств в Україні. З'ясовано ключові моменти ефективного управління грошовими потоками. Запропоновано напрями забезпечення ефективного управління грошовими потоками на підприємстві.

В статье проанализирована сущность денежного потока с позиции разных авторов и определены виды денежных потоков предприятия. Выполнен анализ основных показателей, свидетельствующих об уровне управления денежными потоками предприятий в Украине. Выяснено ключевые

моменты эффективного управления денежными потоками. Предложены направления обеспечения эффективного управления денежными потоками на предприятии.

The essence of cash flow from the standpoint of different authors is analyzed and the types of cash flows of the enterprise are identified in the article. The main indicators, which testify to the level of management of cash flows of enterprises in Ukraine, are analyzed. The key points of the effective management of cash flows are revealed. The directions of ensuring effective management of cash flows at the enterprise are offered.

Ключові слова: грошовий потік, підприємство, рентабельність, фінансовий результат

Ключевые слова: денежный поток, предприятие, рентабельность, финансовый результат

Keywords: cash flow, enterprise, profitability, financial result

ВСТУП

Важливою складовою сучасного фінансового менеджменту на підприємстві є управління його грошовими потоками. Грошові потоки відображають рух грошових коштів підприємства – надходження і виплати. Надзвичайно важливо забезпечити можливість здійснювати своєчасні розрахунки з постачальниками, банками, бюджетом, працівниками тощо, і в той же час уникати надлишкових грошей, які можна використовувати в господарській діяльності з метою отримання додаткового доходу. Ефективне управління грошовими потоками підприємства забезпечує збалансованість його потоків, у результаті чого підприємство має можливість підтримувати достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Саме тому визначення проблем ефективного управління грошовими потоками підприємства та розробка дієвих напрямів їх вирішення є надзвичайно актуальними та зумовили вибір теми наукового дослідження.

Доцільно відзначити, що проблемі ефективного управління грошовими потоками підприємства присвячено значну кількість публікацій, зокрема: теоретичні та практичні проблеми управління грошовими потоками досліджували такі відомі зарубіжні економісти, як І. Бланк, Ю. Брігхем, А. Гроппелі, Е. Нікбахт, а також українські вчені-економісти: В. Безугла, Ф. Бу-

тинець, С. Дячек, М. Кадничанський, Г. Кірейцев, Є. Мних, Т. Момот, А. Поддєрьогін, Л. Ситник, Ю. Тараруєв, І. Чалий, В. Шелудько та інші. Але, незважаючи на значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ управління грошовими потоками підприємства, залишається проблема пошуку підвищення ефективності та якості цього процесу.

МЕТА РОБОТИ

Головною метою цієї роботи є пошук напрямів покращення ефективності управління грошовими потоками підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час виконання цього дослідження використано такі інформаційні ресурси: навчальні посібники, наукові праці в періодичних виданнях, ресурси мережі Internet, нормативно-правові акти, а також використано методи структурно-логічного аналізу, графічний та табличний методи, методи порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

У процесі еволюційного розвитку економіки та в сучасних реаліях стрімкого розвитку економічної науки сформувалася низка тлумачень категорії «грошовий потік». Розглянемо детальніше трактування цього терміну (табл. 1).

Таблиця 1

Погляди вчених на тлумачення терміну «грошовий потік»

№ з/п	Прізвище, ініціали автора	Тлумачення терміну «грошовий потік»
1	Бланк І.А.	сукупність розподілених по окремим інтервалам досліджуваного періоду надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю підприємства і рух яких пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності
2	Нікбахт Е., Гроппеллі А.	міра ліквідності підприємства, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування
3	Ситник Л.С.	надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів
4	Момот Т.В., Безугла В.О., Тараруєв Ю.О., Чалий І.Г., Кадничанський М.В.	надходження та вибуття грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності
5	Дячек С.М.	сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством у процесі господарської діяльності
6	Шелудько В.М.	надходження та вплив грошових коштів за весь часовий період з урахуванням моменту надходження (впливу) цих сум
7	Мних Є.В.	сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються його господарською діяльністю

На думку І. Бланка, під грошовим потоком слід розуміти «сукупність розподілених по окремим інтервалам досліджуваного періоду надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю підприємства і рух яких пов'язано з факторами часу, ризику і ліквідності» [1, с. 469].

Е. Нікбахт і А. Гроппеллі визначають грошовий потік як міру ліквідності підприємства, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування [2].

Л. Ситник у своєму навчальному посібнику «Фінансовий менеджмент» дає таке визначення грошовому потоку – це надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів [3].

Як вважають такі науковці, як Т. Момот, В. Безугла, Ю. Тараруєв, М. Кадничанський, І. Чалий, грошовий потік – це надходження та вибуття грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності [4, с. 74].

Як сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їх еквівалентів, генерованих підприємством у процесі господарської діяльності, розглядає сутність грошового потоку С. Дячек, про що йдеться у його навчально-методичному посібнику «Фінансовий менеджмент» [5, с. 30].

В. Шелудько відзначає, що грошовим потоком у результаті певного виду діяльності за деякий період часу називають надходження та вплив грошових коштів за весь часовий період з урахуванням моменту надходження (впливу) цих сум [6].

Є. Мних зауважує, що грошовий потік суб'єкта господарювання – це сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються його господарською діяльністю [7, с. 550].

Визначення терміну «грошовий потік» у сучасному законодавстві України відсутнє. Але в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [8] є визначення поняття «рух грошових коштів», яке можна вважати ідентичним терміну «грошовий потік». Таким чином, під терміном «грошовий потік» розуміють надходження і вибуття грошей та їхніх

еквівалентів. Вважаємо, що таке тлумачення є найбільш лаконічним, ємним і найбільш повно відображає сутність грошового потоку.

Грошовий потік охоплює велику кількість потоків грошових коштів, які обслуговують господарську діяльність. Для ефективнішого та цілеспрямованого управління ними грошові потоки класифікують таким чином: від операційної діяльності, від фінансової діяльності і від інвестиційної діяльності (рис. 1).

На нашу думку, процес управління грошовими потоками є одним з найбільш важливих етапів фінансової роботи на підприємстві, оскільки безпосередньо впливає як на поточні результати діяльності підприємства, так і на майбутні темпи його розвитку.

Також вважаємо, що необхідність пошуку шляхів ефективного управління грошовими потоками зумовлена потребою забезпечення фінансової рівноваги підприємства шляхом збалансування обсягів надходжень і витрат грошових коштів та їх синхронізації в часі.

Перш ніж розробити напрями підвищення ефективного управління грошовими потоками підприємства, необхідно з'ясувати абсолютні і відносні фінансові показники, які свідчать про рівень управління грошовими потоками підприємств в Україні. Вважаємо, що найбільш показовими є такі показники: фінансовий результат підприємств до оподаткування, чистий прибуток та рентабельність (табл. 2) [9].

Як свідчать дані табл. 2, діяльність суб'єктів господарювання в цілому по Україні є збитковою і нерентабельною. Так, протягом 2014-2016 рр. підприємствами України було отримано від'ємний фінансовий результат на суму 523587,0 млн. грн. і 22201,5 млн. грн. відповідно, хоча й спостерігається тенденція до зменшення обсягу збитку на 501385,5 млн. грн. (рис. 2).

Доцільно відзначити, що питома вага підприємств, які одержали прибуток, значно перевищує питому вагу підприємств, які одержали збиток: у 2014 р. – 66,3 % підприємств одержали прибуток і 33,7 % підприємств одержали збиток, а у 2016 р. – 73,4 % і 26,6 % відповідно.

Рис. 1. Види грошових потоків підприємства

Таблиця 2

Фінансові результати та рентабельність підприємств в Україні

№ з/п	Показник	2014	2015	2016
1	Фінансовий результат підприємств до оподаткування, млн. грн.	-523587,0	-340126,6	-22201,5
1.1	підприємства, які одержали прибуток, млн. грн.	334517,3	475321,2	523759,4
	у % до загальної кількості підприємств	66,3	73,7	73,4
1.2	підприємства, які одержали збиток, млн. грн.	858104,3	815447,8	545960,9
	у % до загальної кількості підприємств	33,7	26,3	26,6
2	Чистий прибуток (збиток), млн. грн.	-590066,9	-373516,0	29705,0
2.1	підприємства, які одержали прибуток, млн. грн.	202704,5	352980,4	396745,4
	у % до загальної кількості підприємств	65,5	73,3	73,0
2.2	підприємства, які одержали збиток, млн. грн.	792771,4	726496,4	367040,1
	у % до загальної кількості підприємств	34,5	26,7	27,0
3	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств	-4,1	1,0	7,4
4	Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств	-14,2	-7,3	0,6

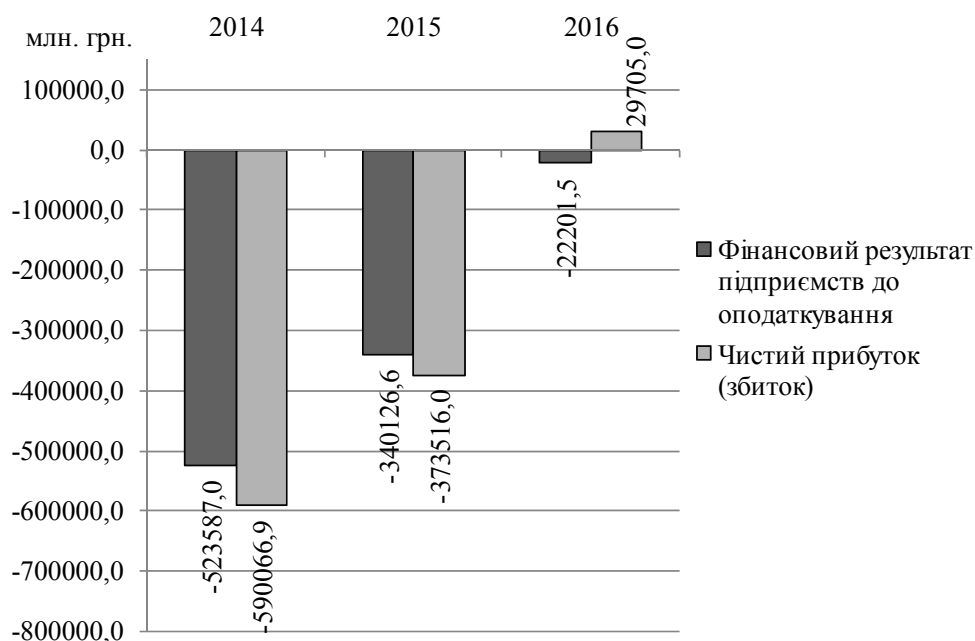

Рис. 2. Динаміка зміни фінансового результату діяльності підприємств в Україні у 2014-2016 рр.

Також зауважимо, що у 2014 і 2015 рр. підприємства України отримали чистий збиток на суму 590066,9 млн. грн. і 373516,0 млн. грн., а у 2016 р. відбулося незначне покращення фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання – чистий прибуток становив 29705,0 млн. грн. (табл. 2, рис. 2).

Аналогічною залишається ситуація з питомою вагою підприємств, що одержали прибуток, яка значно перевищує питому вагу підприємств, що одержали

збиток: у 2014 р. – 65,5 % підприємств одержали прибуток і 34,5 % підприємств одержали збиток, а у 2016 р. – 73,0 і 27,0 % відповідно.

Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності залишається надзвичайно низьким: у 2016 р. цей показник становив лише 7,4 %. Зауважимо, що у 2014 р. рентабельність була від'ємною і становила 4,1 % (табл. 2, рис. 3).

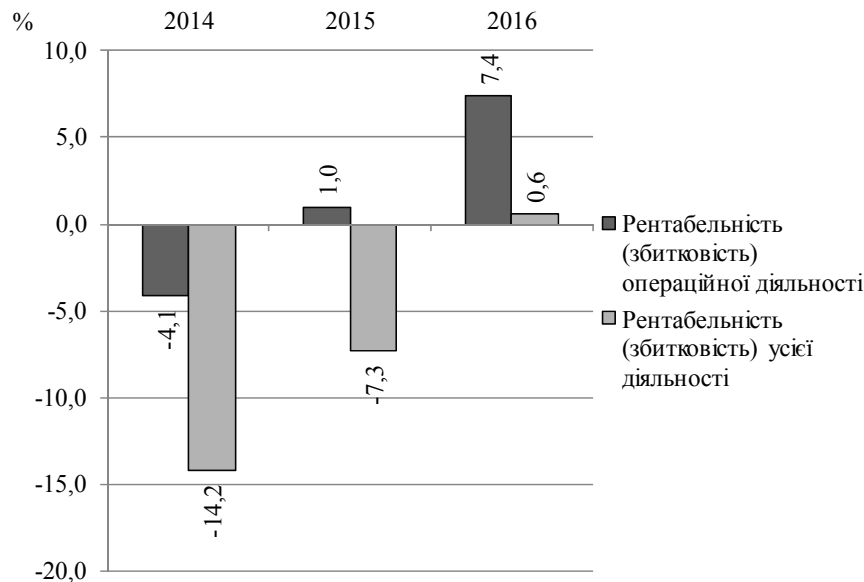

Рис. 3. Динаміка зміни рентабельності (збитковості) діяльності підприємств в Україні у 2014-2016 рр.

Подібна тенденція характерна і для рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств: -14,2 % у 2014 р. і 0,6 % у 2016 р. (рис. 3).

Отже, проаналізовані статистичні дані переконливо доводять, що в Україні надзвичайно актуальним і необхідним є удосконалення фінансового менеджменту на підприємствах, у т.ч. й управління грошовими потоками.

На нашу думку, ефективність управління грошовими потоками можна визначити такими ключовими моментами:

- грошові потоки сприяють забезпеченню господарської діяльності підприємства;
- синхронізованість грошових потоків між собою в обсягах і часі сприяють розвитку підприємства та його фінансовій стійкості;
- формування раціональних грошових потоків забезпечує ритмічність операційної діяльності;
- зростання рівня ефективності управління грошовими потоками сприяє зменшенню потреби в залученні додаткового капіталу;
- оптимізація грошових потоків сприяє прискоренню оборотності оборотного капіталу підприємства;
- активні форми управління грошовими потоками дають змогу підвищити прибутковість операцій, пов'язаних з рухом грошових коштів та знизити ризик неплатоспроможності.

Вважаємо, що з метою забезпечення ефективного управління грошовими потоками на підприємстві необхідно регулярно здійснювати такий комплекс заходів:

- визначати мінімальний обсяг грошових коштів, достатній для обслуговування поточної господарської діяльності;
- здійснювати постійний моніторинг надтодження грошових коштів від реалізації продукції (робіт, послуг);
- згладжувати коливання обсягів надходжень і виплат грошових коштів з метою запобігання платіжної кризи в окремі періоди;
- оптимізувати систему розрахунків з постачальниками і покупцями щодо можливості надання комерційних кредитів і отримання відстрочок платежів;
- здійснювати вибір напрямів використання тимчасово вільних грошових коштів з метою запобігання втрат від інфляції і упущеної вигоди;
- прискорювати оборотність грошових коштів за рахунок впровадження організаційно-економічних заходів.

На нашу думку, застосування окреслених заходів управління грошовими потоками на практиці сприятиме оптимальному співвідношенню вхідних і вихідних грошових потоків підприємства для здійснення ефективної господарської та фінансово-інвестиційної діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, виконане дослідження свідчить, що нині при управлінні підприємством необхідно намагатися оптимізувати обсяг і структуру грошових потоків та забезпечити їх збалансування, оскільки саме процес оптимізації грошових потоків сприяє вирішенню цілого комплексу завдань, пов'язаних з ефективним управлінням всіма видами діяльності на підприємстві,

зокрема, операційною, інвестиційною й фінансовою.

Таким чином, доцільно констатувати, що забезпечення ефективного управління грошовими потоками є надзвичайно важливою складовою фінансової політики підприємства, від якої залежить стійкість підприємства, його рентабельність та можливість подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
2. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі; пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
3. Ситник Л.С. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Л.С. Ситник. – Донецьк: Дон-НУ, 2005. – 368 с.
4. Момот Т.В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Т.В. Момот, В.О. Безугла, Ю.О. Тараруєв, М.В. Кадничанський, І.Г. Чалий ; за ред. Т.В. Момот – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 712 с.
5. Дячек С.М. Фінансовий менеджмент: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / С.М. Дячек. – 2-е вид., перероб. і доп. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 168 с.
6. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: підручник / В.М. Шелудько. – К.: Знання, 2006. – 439 с.
7. Мних Є.В. Економічний аналіз: підручник / Є.В. Мних. – К.: Знання, 2011. – 630 с.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» / Верховна рада України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
9. Державна служба статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.